

Kunskapsstyrning för socialtjänsten
Tomas Lindgren
tomas.lindgren@socialstyrelsen.se

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Socialstyrelsens yttrande över delbetänkandet Vägar till ett tryggare samhälle – Kraftsamling för barn och unga (SOU 2022:67)

Justitiedepartementet dnr Ju2022/03613

Socialstyrelsen anser att trygghetsberedningen i huvudsak väl beskriver behovet av att stärka det förebyggande arbetet och möjligheten att ge tidiga insatser för att motverka barn och ungas involvering i gängkriminalitet och våld i barn och ungas nära relationer. Socialstyrelsen ställer sig i huvudsak positiv till de förslag som trygghetsberedningen lämnar.

Socialstyrelsen ser dock vissa behov av förtydliganden i beskrivningen av behoven och ser även behov av vissa tillägg eller ändringar i de lagda förslagen. Dessa förtydliganden och tillägg redovisas i kommentarerna nedan.

1.2 Utgångspunkter för betänkandet

Tyngdpunkten i delbetänkandet ligger på sociala åtgärder och Socialstyrelsen vill även lyfta fram barn- och ungdomspsykiatriens roll. Att uppmärksamma barn i risk och kunna erbjuda tidiga och samordnade insatser kan tex innebära att utreda barnpsykiatriska eller neuropsykiatriska problem. Det kan handla om svårigheter gällande begåvning, impulsivitet, socialt samspel eller allvarliga beteendeproblem såsom trotssyndrom eller uppförandestörning. Barn med dessa svårigheter kan ha komplexa behov som behöver bemötas på rätt sätt för att ge stöd i att klara skolan, utveckla positiva sociala kontakter eller stärka föräldraförmågor utifrån barnets specifika behov.

1.3 Perspektiv som är centrala i betänkandet

Socialstyrelsen saknar ett tydligare funktionshinderperspektiv i delbetänkandet. På några ställen i betänkandet lyfts olika diagnoser och funktionsnedsättningar men Socialstyrelsen efterfrågar utöver dessa skrivningar ett bredare funktionshinderperspektiv då barn med funktionsnedsättningar är mer utsatta och löper högre risk än andra barn att utsättas för våld.

2.1.2 Tidiga, träffsäkra och samordnade insatser

Trygghetsberedningen redogör för tre nivåer i social prevention. Universella insatser riktade till alla, selekterade insatser som riktar sig mot grupper eller individer som mot bakgrund av riskfaktorer har en ökad risk att utveckla kriminella beteendemönster samt indikerade insatser riktade mot individer som redan uppvisar ett problembeteende.

Trygghetsberedningens förslag riktar sig framförallt till grupper och individer på selekterad eller indikerad nivå men för att på bästa sätt motverka barn och ungas involvering i gängkriminalitet så behöver man arbeta på alla tre nivåerna. Socialstyrelsen anser därför att det även behövs förslag till insatser på universell nivå.

8.2.4 Behov av kunskapsutveckling, uppföljning och utvärdering

Socialstyrelsen anser att det ska ingå i de föreslagna uppdragen till myndigheten kring våld i barn och ungas nära relationer att inledningsvis definiera och göra avgränsningar av vad som menas med våld i barns och ungas nära relationer.

I delbetänkandet hänvisas till den nationella strategin som inkluderar alla former av mäns våld mot kvinnor och flickor (inte bara våld mellan närstående) och nämner både hedersrelaterat våld och förtryck, trakasserier i sociala medier eller olika former av sexuellt våld mot barn och unga som begås av bekanta eller via kontakter på internet. Även om en bred definition är välkommen och angelägen för att faktiskt fånga in det våld som barn och unga utsätts för av andra unga personer behövs en avgränsning. Det är viktigt att definiera vilka typer av våld som ska inkluderas och vad som ingår ”i nära relation” och att detta görs utifrån barns och ungas erfarenheter. Särskild hänsyn bör tas till vilka relationer som kan vara en nära relation för barn och unga då relationers betydelse och innebörd skiljer sig från vuxnas erfarenheter.

Socialstyrelsen föreslås kartlägga vilka insatser kommunerna ger till både barn som utsatts för våld i en nära relation samt insatser som erbjuds unga utövare av våld. Både våldsutsatta och våldsutövare kan dock vara i behov av insatser från fler aktörer än bara kommunen. Ungdomsmottagningarna och elevhälsans medicinska personal kan ge stöd till både utsatta och utövare och för barn med traumarelaterade problem eller våldsutövare med komplex problematik kan insatser från barn- och ungdomspsykiatri vara nödvändigt. Många barn som är utsatta för brott (och vissa unga våldsutövare) får insatser via Barnahus av olika aktörer i samverkan. Socialstyrelsen anser därför att kartläggningen även ska inbegripa insatser från hälso- och sjukvården.

8.3 En särskild kraftsamling för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet

Socialstyrelsen delar inte beredningens syn på behovet av en särskild organisation i kraftsamlingen utan anser att arbetet på nationell nivå bäst kan utföras inom

befintliga strukturer och myndigheter på området. Socialstyrelsen ser däremot ett behov av organisatoriska förstärkningar mellan nationell och lokal nivå. En central del i Trygghetsberedningen förslag om en särskild kraftsamling för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet är tillsättandet av en särskild organisation som ska stötta genomförandet av kraftsamlingen. Socialstyrelsens bedömning är att de prioriterade insatsområden som beredningen nämner hör till områden där befintliga ansvariga myndigheter är vana vid samverkan med varandra. De pågående initiativ som finns på området samordnas redan och en ytterligare organisation på nationell nivå riskerar att göra samverkan omständlig och mindre effektiv.

Det saknas dock idag tillräckliga strukturer för att på bästa sätt kunna sprida kunskap från den nationella nivån till landets alla kommuner och regioner. Regionala stödstrukturer är både inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården viktiga aktörer för samverkan och kunskapsspridning från nationell till lokal nivå. Socialstyrelsen anser att en stärkning av den regionala samverkans och stödstrukturerna för socialtjänsten (RSS) och arbetet med Partnerskapet till stöd för kunskapsstyrning inom Socialtjänsten skulle vara ett lämpligt sätt att stärka kunskapsspridning, både i kraftsamlingens arbete mot de kommuner som innehåller de särskilt utsatta områdena och i spridningen till övriga kommuner.

Beslut i detta ärende har fattats av ställföreträdande generaldirektören Urban Lindberg. I den slutliga handläggningen har avdelningschef Sabina Orstam och enhetschef Annika Öquist deltagit. Utredare Tomas Lindgren har varit föredragande

SOCIALSTYRELSEN

Urban Lindberg

Tomas Lindgren